

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací materiál vytvořený v projektu OP VK

Název školy:	Gymnázium, Zábřeh, náměstí Osvobození 20
Číslo projektu:	CZ.1.07/1.5.00/34.0211
Název projektu:	Zlepšení podmínek pro výuku na gymnáziu
Číslo a název klíčové aktivity:	III/2 - Inovace a zkvalitnění výuky prostřednictvím ICT

Anotace

Název tematické oblasti:	Literatura pro vyšší gymnázium
Název učebního materiálu:	Klasicismus, osvícenství, preromantismus
Číslo učebního materiálu:	VY_32_INOVACE_CJ0319
Vyučovací předmět:	Český jazyk a literatura
Ročník:	2. ročník čtyřletého gymnázia, 6. ročník osmiletého gymnázia
Autor:	Mgr. Libuše Chudobová
Datum vytvoření:	12. 4. 2014
Datum ověření ve výuce:	15. 4. 2014
Druh učebního materiálu:	pracovní list
Očekávaný výstup:	Student chápe specifika literatury 18. století v kontextu ekonomického, politického i společenského vývoje v Evropě. Dokáže charakterizovat jednotlivé národní literatury, uvést jejich představitele a stěžejní díla.
Metodické poznámky:	Pracovní list je možné využít k samostatné práci, práci ve dvojicích, či ke skupinové práci.

KLASICISMUS, OSVÍCENSTVÍ, PREROMANTISMUS

1.

- a) Urči autora ukázky a dílo, z něhož ukázka pochází. O který žánr se jedná?
- b) Jak se jmenuje hlavní postava tohoto díla? Stručně ji charakterizuj.
- c) Jmenuj další 2 díla tohoto autora.
- d) Čím jsou jeho díla typická? A čím byla ve své době zvláštní?
- e) Mohou být jeho hry přijímány i dnešním divákem? Proč?

??? (už ze zahrady je ho slyšet, jak křičí)

Chyťte zloděje!

(Vběhne prostovlasý)

Chyťte zloděje! Chyťte zloděje! Chyťte vraha! Stráž! Panebože na nebi! Je po mně! Zabili mě! Podřezali mě! Ukradli mi moje peníze! Kdo to mohl být? Kam se propad? Kde se skrývá? Kam se vrátit, abych ho našel? Kam běžet? Kam neběžet? Není tamhle? Nebo tady? Kdo je to? Stůj! Vrať mi mé peníze, padouchu!

(Popadne sebe samého za ruku)

Fuj, to jsem já. Jsem z toho celý tumpachový: už nevím, kdo jsem, ani co dělám. Ach, peníze, penízky, vy moji zlatí drahouškové! Vzali mi vás! Jste pryč, a pryč je má opora, má útěcha, má radost! Pro mne je všemu konec! Nemám už, co bych na tomto světě pohledával! Bez vás nemohu žít! To je hotová věc, prostě nemohu! Umírám, jsem nebožtík, jsem pod drnem. Copak se nenajde někdo, kdo by mě vzkřísil? Kdo by mi vrátil mé drahé peníze nebo aspoň mi řekl, kdo mi je vzal? Cože? Říkal jste něco? Nic. Nikdo ani muk! Ať to byl kdo byl, kdo mi je vzal, moc a moc dobře si to vyčítal – zrovna, když jsem se domlouval s tím svým nezdarou. Vzhůru! Pryč! Přivedu policii a celou domácnost dám vzít na skřípec: služky, syna, dceru, a sebe taky! Co to je za shromáždění lidu? Ať se podívám na koho se podívám, není tu človička, abych ho neměl v podezření, a v jednom každém z nich vidím toho, co mě okrad. Co? O čem si to tam povídají? O tom zloději? Proboha živého, kdybyste se něco o něm dověděli, na kolenu vás prosím, řekněte mi to! Neskrývá se mezi vámi? Všechno to kouká po mně a směje se mi. Všichni v tom máte prsty. Proto vzhůru! pro komisaře, pro dráby, soudce, mučidla, šibenice a katovy holomky! Všechny dám oběsit, a jestli se neshledám se svými penězi, oběším se potom sám.

OPONA

2.

- a) Urči autora a dílo, ze kterého ukázka pochází.
- b) Jakou literární formu autor pro toto dílo zvolil?
- c) Jak smýšlel o tehdejší společnosti? Co lze z ukázky vyvodit?
- d) **Doplň: Myšlenka rovnocenné výchovy chlapců a dívek se také objevuje u významného českého autora,, který se narodil o celých 75 let dříve.**

(...)Střídmost, přičinlivost, pohyb a čistota se ukládá stejně přísně za úkol mládeži obojího pohlaví. Můj pán pokládal za ohavnost, že kromě několika málo věcí z domácího hospodářství poskytujeme ženským jináčí vzdělání než mužským. Tím, jak správně podotkl, jedna polovina našich domorodců se nehodí k ničemu jinému, než přivádět na svět děti. A že svěřujeme své děti takovým neužitečným tvorům, je prý ještě větší známkou zvířecí tuposti.

Hvajninimové pěstují u mládeže sílu, rychlost a otužilost. Učí ji běhat o závod strmě z kopce do kopce po hrubé kamenité půdě. Když se zapotí, kážou jim skočit střemhlav do rybníka nebo do řeky. Čtyřikrát za rok se schází mládež z určitého kraje, aby ukázala své pokroky v běhu a skoku a v jiných projevech síly a hbitosti. Vítěz je odměněn písní, složenou na jeho počest. O těch slavnostech vyženou čelediní na pole stádo Jahuš s nákladem sena, ovsu a mléka na hostinu Hvajninimů. Hned potom zaženou ten dobytek zpátky, aby nekazil shromážděným chuť.

3. Vyber znaky preromantismu:

- a) důraz na cit
- b) odmítnutí konvencí, příkazů, řádu – i v umělecké tvorbě (požadavek tvůrčí svobody)
- c) rozumová kázeň – cit podřízen povinnosti a rozumu
- d) návrat k přírodě, k lidové slovesnosti
- e) obdiv k schopnému, podnikavému jedinci

- f) jednotné principy a pevný řád
- g) vzorem antické umění
- h) rozdělení žánrů na vysoké a nízké

4.

- a) Jakým typem člověka je Faust? Stručně ho charakterizuj.
- b) Proč vstoupil do smlouvy s Mefistofelem? Čím (kdy) měla být smlouva naplněna? Dolož.
- c) Kdo sázku vyhrál? Proč?
- d) Ve které literární památce jsme se s podobným typem již setkali?
- e) Uveď alespoň jedno další dílo autora ukázky.

MEFISTOFELES

rozhodnutí máš tedy snadné.
Zavaž se mi a za noci i za dne
bude tvůj život jeden div
divů, jež nikdo neviděl co živ?

FAUST

Ubohý čerte, co mi dáš, co asi?
Chápe tvor jako ty, co v duši kvasí,
co lidským touhám nedá spát?
Máš pokrm, po kterém je stále hlad,
mámení zlata, v dlaních napořád
těkavá, rtuťovitě prchavá,
hru, při které se pouze prohrává?
Dívku, jež z jedné náruči
kývá už na druhého kavalíra?
Slávu, jež božsky rozpučí
a jako bludná hvězda zmírání?
Plod, který zahnívá už před sklizní?
Strom, jenž se denně znovu zazelená?! (...)

FAUST

Když se mi zalíbí klid zápečníků,
potom ať nadejde můj čas!
Když uspokojen sebou samým,
lži hodnou sladkých lichotnic
i tvými požitky se zmámím,
pak půjdu klidně smrti vstříc.
Vsaďme se!

MEFISTOFELES

Platí!

FAUST

A co víc!

Když řeknu o některé chvíli:
„Jsi krásná, chvíle, trvej dál!“
pak užij svých pout, užij síly,
jak rád bych potom dokonat!
Potom ať umíráček zvoní!
Klid hodin padne, rafíje,
tvá služba skončí, bude po ní,
čas pomine, zvon odbije.

5. Stručně objasni:

Commedia dell'arte

Sturm und Drang

Velká encyklopedie

ŘEŠENÍ:

1. a) Molière (Jean Baptiste Poquelin) – Lakomec – komedie

b) Harpagon - (z lat. harpago = loupit), vdovec, lichvář a necitelný lakomec. Harpagon je muž, který je pro peníze schopen obětovat vše - rodinu, děti, lásku. Ztráta jeho bohatství pro něj představuje ztrátu smyslu bytí a ztrátu zdravého rozumu. Jeho postava je tragikomická a představuje Moliérův důkaz o tom, že peníze přirozeně deformují charakter a mezilidské vztahy. Dílo je plné komediálních a důvtipných zápletek, dochází k úsměvným nedorozuměním a hlavní postavy jsou detailně charakterizovány.

c) Tartuffe, Don Juan, Misanthrop, Zdravý nemocný...

d) Molièrovo dílo tvoří převážně satirické komedie, veršované (Misanthrop) i prozaické (Lakomec), tematicky se zaměřující na nešvary francouzské vyšší společnosti (lakota, naivita, pokrytectví, hypochondrii a především snobství). Zápletky komedií nebývají příliš důmyslné, většinou se točí kolem sblížení milenců nebo nevěry. Používá ovšem velmi důmyslný jazyk a humor - zde vždy činí rozdíl mezi cílovou skupinou, pro niž je ta která hra určena - a břitkou a výstižnou satirou. Některé postavy a fráze z jeho her jsou natolik známé, že přešly i do běžné řeči (např. slovo *harpagon* označuje lakomce).

e) Pracuje s běžnými lidskými vlastnostmi (lakota, závist, nevěra...) a ty jsou neměnné.

2. a) Jonathan Swift – Gulliverovy cesty

b) cestopis

c) Hlavní hrdina kritizuje nerovné postavení žen ve spol.

d) J. A. Komenský

3. a) b) d) e)

4. a) Faust je legendární postava vzdělance, který uzavřel smlouvu s ďáblem. Legenda je německého původu, ale rozšířila se i do dalších evropských zemí. Příběh o doktoru Faustovi a jeho smlouvě s Mefistofelem je od 16. století jedním z nejčastěji zpracovávaných námětů v evropské literatuře. Faust je pojímán jako silný a ctižádostivý jedinec překračující hranice svého určení, člověk, v němž se vyhraněný egoismus sváří s touhou po společenském uznání.

b) Faust hodnotí svůj dosavadní život. Jako učenec nedosáhl ani hlubokého poznání, ani jmění a slávy a jako člověk nebyl schopen užívat si života v jeho plnosti. Podepisuje s ďáblem Mefistofelem smlouvu ve formě sázky – jestliže bude aspoň na okamžik spokojen, propadne jeho duše ďáblu; ten mu za to bude sloužit až do jeho smrti.

Když se mi zalíbí klid zápečníků,
potom ať nadejde můj čas!
Když uspokojen sebou samým,
lží hodnou sladkých lichotnic
i tvými požitky se zmámím,
pak půjdu klidně smrti vstříc.

c) Faust neztrácí víru v sebe. Po proklamaci plánů na lepší život svých poddaných („na volné hroudě s volným lidem stát“) mluví o předtuše okamžiku blaženosti v budoucnu a padá mrtev. Mefistofeles se domnívá, že Faust prohrál sázku a uplatňuje nárok na jeho duši. Díky Faustovu ustavičnému spění, ale i díky Markétčině přimluvě jeho duše nepropadá ďáblu. Sbor andělů odnáší to, co je na Faustovi nesmrtelného, do nebe.

d) J. A. Komenský – Labyrint světa a ráj srdce

e) Utrpení mladého Werthera, Heřman a Dorota, Wiléma Meisterra léta učednická, Wiléma Meisterra léta tovaryšská...

5. Rozsah charakteristiky základních pojmů souvisejících s tématem záleží na vyučujícím.